

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลจำปาโมง
ตำบลจำปาโมง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลจำปาโมง

อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลวังจันทร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมี ประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น ต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนิน ชีวิตใน วงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตร กับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำ การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ ชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และ เป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัด จำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่นการรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่นๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดย เน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ การค้าการสะสมและบริการ กองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิด ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่างๆเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มี ความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษา โบราณ ภาษาไทย และการใช้ ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณีหมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้ผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมเช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประเพณี บุญประเพณี ขาว เป็นต้น

บทนำ

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ หรือความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากรุ่นหนึ่ง ระหว่างการสืบทอดมีการปรับ ประยุกต์และเปลี่ยนแปลง จนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นประสบการณ์ความคิดและวิถีการดำรงชีวิตของแต่ละคนล้วนเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาที่สำคัญของแผ่นดิน ซึ่งงานกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีภารกิจด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แนะนำปราชญ์ ที่น่าสนใจและเรียนรู้วิถีชีวิต/การปฏิบัติงานในตำบลจำปาโมง

องค์การบริหารส่วนตำบลจำปาโมง ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนปราชญ์ชาวบ้านไว้เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลจำปาโมง โดยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ไม่มากนัก

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลจำปาโมง

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๑ บ้านจำปาโมง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	องค์กรชุมชน	การทอเสื่อด้วยกก	นางจันทร์เพ็ญ เวฬุวนาลักษณ์	
๒	องค์กรชุมชน	การจักสาน,การแกะสลัก	นายแสน สุขล้วน	
๓	องค์กรชุมชน	การมัดหมี่	นางอวารณ์ แสนสุริยวงษ์	
๔	เกษตรกรรม	การทำเกษตร	นายดร โพธิ์เสน	
๕	ภาษาและวรรณกรรม	หมอเป่า	นายแสน สีม่วง	
๖	องค์กรชุมชน	การทอเสื่อด้วยกก	นางจันทร์เพ็ญ เวฬุวนาลักษณ์	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๒ บ้านนาอ่าง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	การเลี้ยงหนุนา	นายริน แก้วพล	
๒	ภาษาและวรรณกรรม	หมอสวดพิธีสู่ขวัญ	นายวิเชียร แก้วชัย	
๓	องค์กรชุมชน	จักสานกระติบข้าว	นายน้อม ชันธชัย	
๔	ภาษาและวรรณกรรม	การเล่านิทานพื้นบ้าน	นายเลิศ ภูเวียง	
๕	เกษตรกรรม	การทำนาปีและนาปลัง	นายทองแหวน สุดแก้ว	
๖	โภชนาการ	การทำข้าวสาก/ข้าวประดับดิน	นางรัช คำภาชัย	
๗	เกษตรกรรม	หมอดิน	นายทองแหวน สุดแก้ว	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๓ บ้านจำปาดง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	ภาษาและวรรณกรรม	หมอสวดพิธีสู่ขวัญ	นางช่อรัตน์	
๒	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	จักสานกระติบข้าว	นายพัน พานคำ/นาย เทวี	
๓	ภาษาและวรรณกรรม	การเล่านิทานพื้นบ้าน	นายเทศ โง่นแก้ว/นาย สุนทร นันทะโคตร	
๔	เกษตรกรรม	เลี้ยงกบ/ปลา	นางเปรม ทิพย์สุวรรณ	
๕	โภชนาการ	ทำขนมพื้นบ้าน/ข้าวต้มมัด	นางหนูเกต จันสว่าง	
๖	องค์กรชุมชน	ทำนาปีและนาปลัง	นายพนม พลราช	
๗	องค์กรชุมชน	การทอเสื่อด้วยกก	นางแรม พาน/นาง เกสร ใจخال	
๘	เกษตรกรรม	เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	นางอรรรินทร์ อุดตม/ นางเกสร ใจخال	
๙	เกษตรกรรม	วิธีเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน, บ่อดิน การปลูกผัก	นางเปรม ทิพย์สุวรรณ	

๑๐	เกษตรกรรม	การปลูกข้าวนาดำ	นายทักษิณ บุตรเต	
๑๑	เกษตรกรรม	การกรีดยาง	นายประจวบ คำเกิด	
๑๒	เกษตรกรรม	หมอดิน	นายสมทิว พันยวงษ์	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๔ บ้านเหล่าคราม

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	ภาษาและวรรณกรรม	การบายศรีสู่ขวัญ	นายสมพงษ์ บุญศรี	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๕ บ้านวังสวาย

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	วิธีการปลูกเห็ดฟาง	นายเสาร์ ต้นบัว	
๒	องค์กรชุมชน	วิธีการทอผ้าสายรุ่ง	นางน้อย ฤทธิ์เทพ	
๓	เกษตรกรรม	เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	นางสุภาพร พันธุ์ชัย	
๔	เกษตรกรรม	วิธีเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน,บ่อดิน การปลูกผัก	นางฉลอม ไชยจันทร์หอม	
๕	เกษตรกรรม	ขั้นตอนการปลูกข้าวนาดำ	นางคำแพง โคตรเพชร	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๖ บ้านกลางน้อย

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง(ปลูกผัก)	นางกรรณิกา เจริญราช	
๒	เกษตรกรรม	วิธีการเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน,บ่อดิน การเลี้ยงไก่	นางดวงดารา วงษ์สุวรรณราช	
๓	องค์กรชุมชน	ขั้นตอนการจัดรสาน (แข่งปลาทุ)	นางเดชไพวรรณ ชนุนันท์	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสว่าง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	ภาษาและวรรณกรรม	วิทยากรเล่านิทาน	นางลำไย กาล้อม	
๒	เกษตรกรรม	การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ	นางแสง ทองเคน	
๓	องค์กรชุมชน	การจัดสานไม้กวาดทางมะพร้าว	นายโพธิ์ วันอุดม	
๔	โภชนาการ	การทำขนมเทียน	นางแดง คนบุญ	
๕	โภชนาการ	การทำอาหารไทย	นางประเวศ แก้ววงพาน	
๖	องค์กรชุมชน	การจัดสาน	นายทองดี หงษ์ทอง	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๘ บ้านแดง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	องค์กรชุมชน	การทอเสื่อด้วยกก	นางใส นามวงษ์	
๒	องค์กรชุมชน	การจัดสาน/การแกะสลัก	นายไมย์ ชัยเสื่อ	
๓	องค์กรชุมชน	การมัดหมี่	นางสมจิตร ทองบุตร	
๔	โภชนาการ	การทำข้าวเม่า	นางสมใจ เพี้ยแก้ว	
๕	องค์กรชุมชน	การทอผ้า	นางหุ้ม แพงวงษ์	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๙ บ้านขัวล้อย

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	วิธีการเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน,บ่อดิน การเลี้ยงไก่	นางวิต สีนิล	
๒	องค์กรชุมชน	ขั้นตอนการจัดสาน(แข่งปลาทุ)	นายบำเพ็ญ กงเพชร	
๓	ภาษาและวรรณกรรม	หมอแคน	นายนิ๊ก จันทร์ดวง	
๔	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	การทำบั้งไฟ	นายสุริยา แก้วตันตะ	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมู่ที่ ๑๐ บ้านลาน

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง (ปลูกผักต่างๆ)	นายธนพัฒน์ ศรีธน	
๒	เกษตรกรรม	วิธีการเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน,บ่อดิน การเลี้ยงไก่	นางไพจิตร ทาเนตร	
๓	ภาษาและวรรณกรรม	หมอสูตรพิธิสูขวัญ	นายหว่า ไชยคำ	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ ๑๑ บ้านม่วง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	ปรัชญา ศาสนาและประเพณี	อบรมธรรมะจริยธรรม	นางรัชฎา ภูมิชัย	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ ๑๓ บ้านนาเจริญ

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	การเพาะเห็ดฟาง	นางสำอาง บุตรดี	
๒	เกษตรกรรม	วิธีเลี้ยงกบ/ปลาในบ่อปูน,บ่อดิน การปลูกผัก	นางสำอางค์ บุตรดี	
๓	เกษตรกรรม	เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	นางสำอางค์ บุตรดี	
๒	องค์กรชุมชน	การทอผ้าสายรุ้ง	นางทองสวย พลราช	
๓	อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	การทำพานบายศรี/ทำกระทง	นายชาติชูพงษ์ คำมิ่ง	
๔	เกษตรกรรม	การเลี้ยงไก่ไข่โอโอดิน	นางทุเรียน มูลเพชร	
๕	ภาษาและวรรณกรรม	ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน	นายเมษา สารถิ่น	
๖	การแพทย์แผนไทย	หมอเป่าต่อกระดูก	นายทองสวย สีม่วง	
๗	การแพทย์แผนไทย	แพทย์แผนโบราณ	นางฝัน ไชยคำแดง	
๘	การแพทย์แผนไทย	หมอนวดแผนไทย	นางบัวลม กลิ่นขุนทด	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ ๑๕ บ้านม่วง

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	เกษตรกรรม	การปลูกเห็ดนางรม	นางภานุมนต์ หนูมอ	

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

หมู่ที่ ๑๖ บ้านลาน

ลำดับที่	ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน	ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น	ชื่อ - สกุล	บ้านเลขที่
๑	องค์กรชุมชน	จักสานกล่องข้าวไม้ไผ่	นายสุบิน หล้ากุล	
๒	องค์กรชุมชน	ทอผ้าไหม	นางเหลื่อ มงคล	